

ERDÉLYI MÚZEUM

KIADJA AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

A BÖLCSESZET-, NYELV- ÉS TÖRTÉNETTUDOMÁNYI SZAKOSZTÁLY
AZ ERDÉLYI NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA
ÉREM- ÉS RÉGISÉGTÁRA
KÖZLÖNYE

SZERKESZTI

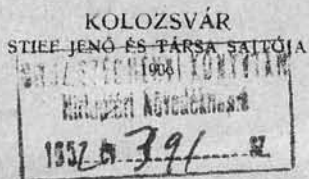
ERDÉLYI PÁL

XXIII. KÖTET

ÚJ FOLYAM. I.

1906.

TARTALOM.

ÖNÁLLÓ CZIKKEK, TANULMÁNYOK.

	Lap
Buday Árpád: Az <i>Arménia</i> meg az <i>Epigraphia</i> — — — — —	53
— — Két római feliratos kő Énlakáról — — — — —	132
— — A collegium fratrum Arvalium történetéhez — — — — —	241
Concha Győző levele a szerkesztőhöz — — — — —	89
Deák Albert: Jogi intézmény-e a parlamenti kormány? — — — — —	8
Erdélyi Pál: <i>Erdélyi Múzeum</i> — — — — —	1
Gálos Rezső: Szentjóbi Szabó László költészetéről — — — — —	112
Gergely Sámuel: Teleki Mihály levelezése — — — — —	268
Görög Ferencz: Az unió történetéhez — — — — —	222
Incze Béni: Irodalmi élet a római császárság első századában — — — — —	94
Kanyaró Ferencz: Régi székely balladák — — — — —	49
Kelemen Lajos: Barcsay Mihály és három költeménye — — — — —	218
Kovács István: Vespasianus római császár kiadatlan ellenjegye — — — — —	140
Köblös Zoltán: Adalékok a <i>Régi Magyar Könyvtárhoz</i> — — — — —	39, 134
— — Temesvári Pelbárt Rosariuma — — — — —	264
Krenner Miklós: II. Rákóczi Ferencz — — — — —	321
Moldován Gergely: Román pásztorvilág — — — — —	330
Orosz Endre: Bácsai-toroki újabb leletek — — — — —	340
Papp Károly: Br. Wesselényi Miklós levelei anyjához, Cserey Helénához — — — — —	197, 278
Roska Márton: Keddi boszorkány — — — — —	336
Szádeczky Béla: Nagyari József táborigi prédikációi — — — — —	33
Veress Endre: A kolozsvári Báthory-egyetem története lerombolásáig, 1603-ig — — — — —	169, 249, 319
Wertner Mór: A szántói Laczk-család ismeretéhez — — — — —	194
— — Dengelegyi Pongrácz János vajda származása — — — — —	146

IRODALOM.

Békefi Remig: Válasz Imre Sándor bírálatára — — — — —	387
Buday Árpád: Michaelis Adolf. Die archeologischen Entdeckungen des neunzehnten Jahrhunderts — — — — —	167
Cholnoky Jenő és Roska Márton: Bátky Zsigmond. Útmutató néprajzi múzeumok szervezésére — — — — —	398
G—s: Vogt Friedrich und Koch Max. Geschichte der deutschen litteratur von den ältesten zeiten bis zur gegenwart. II. Aufl. — — — — —	227
Gy. F.: Anthropophyteia. Szerk. és kiadja Krauss Frigyes — — — — —	59
ibi: Antibarbarus der Lateinischen Sprache. Krebs-Schmalz. VII. Aufl. — — — — —	225
Imre Sándor: Békefi Remig. A népoktatás története Magyarországon 1540-ig — — — — —	299
— — : Válasz Békefi Remignek — — — — —	396

<i>Kereszty István</i> : Seprődi János. Emlékirat a magyar zene ügyében	315
<i>Seprődi János</i> : Észrevételek Kereszty István bírálatára	401
— — Magyar népköltési gyűjtemény. VI—VII. kötet.	150

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

<i>E. P.</i> : Idősb Herepey Károly (1817—1900.)	404
<i>K.</i> és <i>E.</i> : Kolozsvár—Temesvár	166, 234
<i>Kelemen Lajos</i> : Rosnyai András	235
<i>Klmn</i> : Örménytörténetírás	62
— Petőfi stenogramja	61
<i>p—a</i> : Királyi Család-Album	318
— <i>rd</i> : Kovács Sámuel-féle ballada-pályázat	319
Bányai József stylonariuma	235
Köncz József (1829—1906.)	60
Levelek a szerkesztőhöz. (Finály G., Hampel J., Király P.)	230
Helyreigazítások	342, 405

HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztályának szervezete és ügyrendje	236
Az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek 1906 januárius 28-án tartott XLVIII-ik közgyűlésén bemutatott jelentések. 1. Az érem- és régiségtár 1905. évi állapotáról. 2. A könyvtárnak 1905-iki állapotáról	63
Pályázat a Kovács Sámuel-díjra	88
*	
A XXIII. kötet MUTATÓJA	406

KÉPEK JEGYZÉKE.

<i>Vespasianus római császár érem-ellenjegye</i> . Eredeti je az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtárában	142
<i>A kolozsvári jezsuiták 1581-iki krakói nyomtatványának címlapja</i> . A székelykeresztúri unitárius gimnázium könyvtárában őrzött egyetlen ismert példáról	178
<i>A kolozsvári jezsuita szeminárium</i> . Ciappi: Compendio delle heroiche et gloriose attioni et santa vita di Papa Gregorio XIII. (Róma. 1596.) cz. művében közölt egykorú fametszetű rajz után	189
<i>Temesvári Pelbárt Rosariumának címlapja</i> , a Zilettus Ferenc által Velenczében 1586-ban nyomtatott kiadásból. Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtára példájáról	264
<i>Gryphius János nyomdászjelvénye</i> , Temesvári Pelbárt Rosariuma (Velence. 1586.) címlapjáról. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára példájáról	265
<i>Zenarius Dömjén nyomdászjelvénye</i> , Temesvári Pelbárt Rosariuma (Velence. 1586.) címlapjáról. A bécsi Udvari Könyvtár példájáról	266

Erdélyi Múzeum.

Innét-onnét száz esztendeje lesz annak, hogy az *Erdélyi Múzeum*, mint a Döbrentey Gábortól alapítandó folyóirat címe, irodalmunkban megjelent. A vállalat azonban csak 1814-ben indult meg és négy évi fennállása után, 1818-ban, a 10-ik füzettel, megszűnt. Életének rövidsége mellett az akkori irodalomban mégis tekintélyre emelkedett, noha, mint kortársai megjegyezték, eredetiséggel nem igen dicsekedett. Aranka a címét is kifogásolta, Museumnak szerette volna írni, mások meg az ellen szóltak, hogy a cím nem felel meg a tartalmának, mert nem erdélyi írók írták. A klasszikus tanúltságú Arankának a Museum írásában igaza volt, de a féltékeny Somborinak már nem volt igaza, mert a folyóirat címének is, korának is minden tekintetben megfelelt.

Az első *Erdélyi Múzeum* egyben az első nagyobb igényű, egyetemes jellegű tudományos és kritikai folyóiratunk volt és neve jó hangzású maradt még azután is jó hosszú időre, mikor már a helyébe lépő *Tudományos Gyűjtemény* íróit és közönségét egyaránt elhódította. Az Erdélyben szerkesztett és nyomott szemle utolsó füzetei s a Pesten kiadott folyóirat első számai keresztezték egymást. Az irodalmi élet súlya az ország keleti széléről a középponttá válni kívánó fővárosra esett, az *Erdélyi Múzeum* e változásnak külső jeleként adta át helyét a *Tudományos Gyűjtemény*nek. Pest voltaképpen ezzel vált az irodalom középpontjává és a vidéken megindult és elpendült vállalatok és az egyes írók köré csoportosult kisebb társaságok természetesen olvadtak bele a főváros irodalmába. A Múzsák, Múzeumok, meg a többi folyóirat mind az úttörők érdemét hirdették, de magukban hordták rövid életük csíráit. A soproni, komáromi, győri, szegedi, kassai és a többi írói társaságok is osztoztak a köröttük alakult vállalatok sorsában. Csak Széphalom tartotta még magát, de a fejlődés hatalma rajta is erőt vett és az új irodalmi köztársaságban Kazinczy tekintélye őrzésére és elvei képviselésére is szükség lett. A triász féltékenyen hirdette a klasszicizmus és a Mester tanításait s még nagyobb buzgalommal iparkodott irányát védelmezni, kultuszát emelni. De az idő és az izlés változása előre vetette sugarait; Trattner folyóiratára Kisfaludy K. zsebkönyve következett, Kultsár újsága és a Nemzeti Múzeum előkészítették, Bajza kritikai lapja és az Akadémia megalapítása befejezték az átalakulást s az új irodalmi irány útjára Vörösmarty költői dicsősége szórt fényt.

A klasszicizmus divatja alatt a múzeum azt a szentelt helyet jelentette, a hol a múzsáknak áldoztak. Az író szobáját, melyben dolgozott, a könyvet, melyben megjelent, a folyóiratot, mely az irodalmat szolgálta és a nagy csarnokos épületeket, a melyekben a tudománynak vagy művészetnek alkotásai és emlékei voltak egybegyűjtve, mind és általánosan múzeumnak nevezték. Bizonyos az, hogy soha sem volt irodalmunknak és műveltségünknek érzékenyebb közönsége és soha sem volt jobban elragadtatva, mint ekkor és az irodalom misztériuma soha nagyobb hódítást nem tett. Volt idő, mikor a szellem csodálatra indított; volt, mikor rajongókat teremtett; de átszellemült és elragadott közönséget csak a klasszicizmus kora ismert. Hiszen lehetett abban valami elbűvölő, hogy a metrum és a scansio poétává avatták a szentelt berkeken kívül rekedteket, hogy a finomúlt magyar komázhatott az egész *Olymposzal*. Az *Erdélyi Múzeum* ennek az időnek volt édes gyermeke és Döbrentey művelt és európai látókörű ember volt, a ki Schiller és Göethe társaságán kívül még az előkelő erdélyi arisztokrácia körében is könnyedén mozgott. Volt benne valami az augusztusi korszaknak udvariságából és a hangadó bécsi világ sima modorából. Tudott elméset és szépen mondani, miben talán több volt a bók, mint az igazság; tudott bánni az ártatlan szövevénynyel, a miben viszont több volt a könnyű fondorlat, mint a sértő szándék. Volt benne, mi a renaissance emberére emlékeztetett, sőt a humanista örökségéből is biztosított egy-egy keveset; szeretetreméltóságán a délvidéki francia elméssége és derűs világnézlete mélyebb nyomot nem hagyott. Pedig, tudott tollával és nyelvvel éleskedni is, de mindig a jó modor és az izlés keretében maradt. Ezt a kedves és behizelgő író a magyarságnak igazán nemes lobogása töltötte meg és műveltségén kívül főleg magyarságával tudott magának kiemelkedő helyet biztosítani az iradalomban s az erdélyi társaságban.

Ezek a vonások érvényesültek abban a törekvésben, melynek koronája az *Erdélyi Múzeum* lett. A kortársak szemében nagy vivmány, örömfakasztó esemény, de az idő távlatában csak egy szövétnek, mely a XIX. század elején, a magyarság keleti bécsén kigyúlt és világítani kezdett. Ilyen szövétneket korábban és egyidejűleg másutt és mások is gyűjtöttek. A gárdisták Bécsben, növendék papok Pozsonyban, református prédikátorok Komáromban, Debreczenben, Enyeden, Patakon és más helyeken, Horváth Ádám Somogyban, Kisfaludy Sándor Zalában, Berzsenyi Vasban, Dugonics Szegeden, Virág Budán, Kármán Pesten, Baróti Szabó, Ráday Gedeon, Aranka, Kis János, Dayka, Ányos s még hányan gyűjtögtették azokat a szövétnekeket, a melyek a magyarságnak és irodalomnak a XVIII. sz. derekán félénken pislákoló mécsei helyére léptek. A sokszor elítélt *nemzetietlen kor* jelentette nemzeti és irodalmi életünkben a folytonosságot és a csendes

ellenállást. A nemesi kúriákban, a parohiakon és iskolákban megvonult magyarság, a népek folyton termő nóta- és mesefája, a régebbi szépirodalom termékeit ponyvára vivő üzleti élelmesség és a templomban fölszálló imádság és éneklés tartották meg nyelvünket élő nyelvnék, irodalmunkat élő irodalomnak, magyarságunkat élő és érvényesülni kívánó nemzetnek. Az a jelző, mely erre a korra ráragadt, le fog róla kopni, mert már kezdünk tisztábban látni. Történetünk folyamán soha sem voltunk annyira a megsemmisülés szélén, mint a szathmári béke után, egy erőszakosan bekebelező fejedelem, egy diadalmas királyné, egy autokrata, filantrop, kalapos király uralkodása alatt. Ez a nyolczvan év levetkeztethette volna rólunk keleti szabadságunk köntösét, ha a föld népe és ura, az isten szolgája és az iskolamester szívében nem él a nemzeti eszmény, ajakán nem zeng a nemzeti nyelv. A faji ösztön és a nemzeti nyelv voltak erősségeink, ennek a két hatalomnak föltámadása vivta ki a reform-diétán megváltatásunk alaptörvényét.

Innentől kezdve haladásunk gyorsabban ment, miben igen nagy része volt irodalmunk igéinek és nyelvünk csodás bontakozásának. Mikor Döbrentey a maga folyóiratát megindította, már fényűzésről is lehetett szó. A XIX. század elején már nem a nyers szükség, hanem művészi csínt kereső és kielégítést kívánó finomabb izlés vezeti irodalmunk pallérozását és nyelvünk művelését. Ennek az iránynak volt szolgája az *Erdélyi Múzeum* és ennek az iránynak diadalmas előnyomulását jelenti az irodalomnak Pesten való térfoglalása és megerősödése. A vidék, mely évtizedeken termelte és érlelte a nemzeti haladás eszméit, lemondott arról, hogy egyen-egyen, kis körre szorúlva, erejét megosztva, szolgálja a tőle elindult fejlődést. Az erőket egyesítő fővárosra bizta a saját szűz földjén kibújt gyenge plánta ápolását és virágzásra képesítő nevelését. Így vonult be a vidéki irodalom Pestre a XIX. század első negyedében és így vált az irodalmi reform lassankint a politikai reform útszínélőjévé, majd segítő, utóbb irányító társává és tápláló forrásává. Így folyt bele a vidék nemzeti tartalma a nagy városnak mindig idegenebb érzésébe, a polgárságot alkotó németiség nyelvébe, szokásai közé és nemzedékről nemzedékre erősödve, nemcsak átalakította a benszülött nem faji magyarságot, hanem fölszívta a betelepülő idegen elemeket is. Budapest még nem minden ízében magyar, külsején még ott a kozmopolita vonás, nyelvén megérzik a zsargon, melynek elemeit az idegen és a rossz vagy romlott magyarság teszik, érzésébcn még nem eléggé egyetemes, de a mai székesfőváros a régi Budával és Pesttel szemben fölismerhetetlenül megváltozott — magyarság dolgában is. Ennek a nagy átalakulásnak kezdete arra az időre esik, mikor kint ellobbantak a régi oltárok és a jövőt hirdető szövétnékek lángjai és Pesten kigyúltak a nemzeti érzés és nyelv tűzhelyei.

Pest már régen az irodalom vezetője és középpontja volt, mikor a nemzeti politika még a vidék nagy és erős magyar szigeteire támaszkodva tudott csak boldogulni. Idő kellett hozzá, sőt idő kell hozzá, míg a főváros annyira nemzeti és egységes magyar érzésűvé válik, hogy megbízható kifejezője lehet a nemzeti irodalomnak és a magyar szellemnek. Nem fog megtéveszteni az az örvendetes jelenség, hogy ezen a téren is vezető szerepe van, mert tudjuk, hogy annak életet szívó gyökerei a jó vidék rétegeibe bocsátkoztak alá. Ez a tapasztalás mindig előkerült, mikor a nemzet nagy válságok előtt állt, vagy pedig nagy megrázkódtatásokon ment keresztül.

Egy ilyen alkalom vetette fölszínre irodalmunkban másodszer az *Erdélyi Múzeum* nevét. Szabó Richard és Balázs Sándor *Almanachja* viselte azt, 1857-ben. Az elnyomatásnak keserű évei alatt a nemzeti érzés és titkon ápoltnemzeti politika megint csak oda húzódott vissza, a honnan erőt meríthetett, a vidékre. Pesten csak az irodalom maradt, helytartónak, ha úgy tetszik, palládiumnak, ha szabatosabban szeretünk beszélni.

Az ötvenes években annak tekintették az irodalmat, de egy árva szóval sem árulták el, hogy e hellén szimbolumnak minden jelentésbeli árnyalatát megértették. Az elhallgattatott Akadémia helyett Kőrösön, Arany és társai, Patakon és Kolozsvárt, hogy többet ne is említsünk, vidéki tudós társaságok alakultak, szervezet nélkül ugyan, de annál erősebb gondolatban forrva össze. Amott Erdélyi J. a *Sárospataki Füzetekkel*, emitt Mikó gróf a múzeum szervezésével és megalapításával irodalmi és politikai, tudományos és közművelődési czélokat egyaránt szolgáltak. Ezek a mozgalmak nem álltak magukban és az országnak különböző és egymástól nagyon is távol eső pontjain, megint kigyúltak a szövétnekek, melyek a jövő útjára előre vetették fényöket. A múzeumi mozgalmakkal együtt járt, jó formán azok következménye volt az említett almanach is. Az elnyomatás idejével együtt előjöttek a védekezés régi fegyverei is, a társadalom tömörülése, az irodalom és tudomány kultusza. Előkerült az allegóriában megszólaló lira, a török-világ rajzában haza beszélő regény, a színpadon a történeti dráma és a festészetben a történelmi irány, a tudományban a múlt kultusza, a szépirodalomban a fürge zsebkönyv, az ártatlan almanach, a nélkülözhetetlen kalendárium, a nehézkes album és végül a cenzúrárs hírlap. Megint keresik, hol lakik a legenyhébb, vagy legkorlátoltabb cenzor, csak úgy, mint a szabad sajtó előtt.

Szabó és Balázs könyvük a fürge és alkalmazkodó zsebkönyv formájában, homlokán az új palládium nevével, bévül a divatos írók munkáival, egyformán hirdette a múzeumot és az irodalommal tért foglaló nemzeti szellem hódítását. Egyszeri megjelenése után letűnt, mint a

múzeumi bálók, ha ugyan azokat a policzia miatt megtarthatták, vagy a különféle emléktárgyak, melyeket akkor szélteben lehetett látni. De maga az intézmény, melynek nevét előlegesen fölvettem, rá két év múlva meglett és fejlődésének egy későbbi szakában már a saját kiadványai egyike jelent meg e címmel, a mostani folyóiratnak első kötete.

A harmadízben fölbukkanó *Erdélyi Múzeumot* szintén az idő szükségé és követelménye hozta létre. Az intézők érezték az élet igényeit, emlékükből derengett még néhai Mikó gróf programja. Mikó gróf a Múzeum megalapításakor annak egyik feladatát a tudomány művelésében határozta ugyan meg, de világosan kifejtette, hogy e tudományos munkálkodás a gyűjtemények alapján történjék. Ezt a fölfogást kodifikálja az egykorú rendelkezés, mely szerint a kiadványok szerkesztését valamelyik őrre kell bízni. Az idő pedig követelte, hogy kultúránk és irodalmunk segítségével végezzük azt, a mit politikánk szünetelése alatt másként el nem végezhetünk.

A Múzeum ezt a föladatot betöltötte. Történetének ez évei alatt *Évkönyvek* szerény címén valóban tiszteletreméltó munkásságot tanúsított. De a mint nyílt a politikai láthatár, szabadabb lett a közélet mozgása és elevebben derengett a hajnal, a Múzeum körében mind jobban és jobban lohadt a lelkesedés. Mikor pedig a visszavívott alkotmány magát Mikót és vele annyi társát kicsalta az erdélyi bérczes hazából, a Múzeum fölött már a közöny kezdett szálldogálni. Ez a lomha és szürke madár, mely mindig a tél közeledtét jelenti s a társadalmi élet forgásában a varjak, csókák vonulását mutatja. A társadalom szalma-lángja ellobbant, de a gyűjtemények embereit ez a változás becsületes és önzetlen munkájában nem zavarta meg. A Múzeum irodalmilag éppen akkor kezdett bontakozni, mikor a közélet embereit már más föladatok vonzották: a magyar kérdés és a kiegyezés. Ők jelentették a múzeumi életben az állandóságot és ők hirdették a gyűjteményeknek tudományos értékét. Ez alatt az idő alatt a Múzeum a közművelődési és a tudományos cél szolgálatában egymaga dolgozott, mert csak magában állt. Később, mikor az erdélyi egyetem Kolozsvárra került, Mikó a tudományos élet vezetését az új egyetemre kívánta bízni. Tőle várta azt is, hogy a múzeum fönmaradását biztosítsa. Saját vallomása szerint a múzeum-egylet élete hanyatlóban volt, melyet az egyetemmel kötött szövetség ereje volt hivatva új és virágzó létre kelteni. Az állammal kötött szerződés, mely ezt a kapcsolatot megteremtette, csakugyan biztosította a múzeum fönmaradását, sőt többet: a gyűjteményeknek megfelelő kezelését és elhelyezését. Ebben a szövetségben a régebbi keletű intézmény, a múzeum, volt eleintén a tekintélyesebb fél és így természetes, hogy a fiatalabb kulturális intézmény, az egyetem, a múzeummal szorosabban egybeforrott. Az összeköttetés mézes évei alatt azután valami csodálatos

szerepcseré alakult ki: az egyetem embereinek és tudományos törekvéseinek mind nagyobb terök jutott a múzeum-egyesületben, a múzeum-egyesület pedig mind jobban törekedett arra, hogy a gyűjtemények gondját az egyetemre átruházza.

Ennek a szerepcserének végül az a sajátságos következése lett, hogy a múzeum tudományos társasággá, az egyetem pedig a múzeum gondozó testületévé alakult át. A múlt század nyolczvanos évei kezdetén ez az átalakulás már meg is történt és a világ azt vette észre, hogy az egyetemnek vannak gyűjteményei, s az egyetem mellett s a múzeum-egyesület körében megalakult az erdélyi akadémia.

Ezt a jelentős változást pedig nem is lehet csodálni. Mert abban, hogy a második egyetem és az erdélyi múzeum körében kialakult a tudományos élet és a bennök élő tudományos szellem érvényesülni akart, nem lehet megakadni és azon nincs mit csodálkozni. Ez az érvényesülni akaró szellem pedig igen jól érezte, hogy mindaddig csak akadémikus értékű, míg szóhoz nem jut. Folyóíráthoz akart jutni és ezt a folyóíratot a múzeum keretében csinálta meg. Ennek a folyóíratnak lett címe a harmadszor fölbukkanó *Erdélyi Múzeum*.

Kétségtelen, hogy a fejlődésnek ebben az irányában eltérés van a Mikó-féle iránytól. De észre kell vennünk azt is, hogy a két intézmény szerepet cserélt. Mert az egyetemnek a maga erejéből kellett volna tudományos közlönyét megcsinálni, a múzeumnak pedig gyűjteményeit kellett volna fokozottabb mértékben fejleszteni, vagy, ha már tudományt akart, a múzeális tudományok művelésére kellett volna magát vetnie. Így azután a Kolozsvárt működő két tudományos intézmény, mind a kettő a saját irányában és célja szerint, vállvetve dolgozhatott volna, a magyar szellem dicsőségére.

Mert hiszen a vezető gondolat, melyből az új folyóirat és az új szakosztály támadt, a nemzeti tudományosság előmozdítását hirdette. Hiszen a magyar glóbus nem elégedhetett meg azzal, hogy az ország fővárosában legyen csak tudományos és irodalmi élet. Így az idő is követelte az erdélyi részek revüjét és az új folyóírat, a harmadik *Erdélyi Múzeum*, megint csak azt jelentette, a mit elődei: az erdélyi törekvéseknek a magyarországgal való kapcsolódását, közösségét. Szinte negyed századja annak, hogy ezt hirdeti. De azóta, hogy megindult, a hazai tudományos és közművelődési életben új gondolatok vetődtek föl és új igények támadtak.

A tudományban is érvényesült a munka megosztásának elve, az egygyéforrott magyarságban pedig már nem kapcsolatok, nem közösség köti össze az erdélyrészi és a magyarországi tudósokat és írókat, hanem teljes és fölbonthatatlan egység. Nem arról van már szó, hogy párhuzamosan haladjunk a fővárossal, hanem arról, hogy a magyar tudományos-

ságnak az egész magyar glóbusra ki kell szélesülnie. Ez pedig csak úgy lehetséges, ha az országban mennél több tudományos és irodalmi fórum dolgozik és mennél komolyabban.

Az utóbbi évtized alatt a múzeumok és könyvtárak kiváló figyelemben kezdenek részesülni. Nyilván azért, mert külföldi példák és tapasztalások megtanítottak bennünket arra is, hogy igazán belterjes és igazán komoly tudományos munka csak a megfelelő gyűjtemények alapján állhat elő; mert eszméltettek arra is, hogy nyelvünk, közművelődésünk és műveltségünk virágzása és ereje nem pusztán fényűzés, hanem államalkotó erő is; hogy a múzeumok és gyűjtemények közönséges szükség, mint a mindennapi kenyér, nem szellemi csemege, mint a XVIII. század végén. Nyilván azért, mert a hagyománynak és a belőle táplálkozó történeti szellemnek olyan oltárai a múzeumok, melyekhez semmi más nem lehet hasonlítani. A történet tudománya és tanítása ezek nélkül szinte csak elmélet, de nem kézzelfogható valóság. A múzeumok ma már közgazdaságilag is fontos intézmények, részint, mert a történelmi emlékeknek és műalkotásoknak megőrzői, részint azért, mert azok képviselik a művészi, műipari és tudománybeli folytonosságot, meg a multnak a jelen útján a jövővel való összeköttetését.

Az Erdélyi Múzeum új folyama arra vállalkozik, hogy az Egyesület könyvtárának, érem- és régiségtárának ezentúl több teret szentelve, az alakulásakor kitűzött föladatnak, a honismeretnek, művelésére gondolva, részesévé legyen a magyar tudományosság egységes munkájának s ezzel a nemzeti műveltség és közművelődés terjesztésének. Magyar népünk nyelve, történeti alakulása, szelleme fejlődése és munkája, tehát művelődési és irodalmi bontakozása és a honismeretre vonatkozó tudományok egyaránt érdeklik és foglalkoztatják.

Kissé tág köre van, de az a kívánságunk, hogy minél hamarább megszűküljön. Ha a közönség érdeklődése felénk fordul és képesít arra, hogy egyik-másik tudományos cél művelésére önálló folyóirat válhassék ki, fokozatosan csak eljutunk oda, hogy e tág mezőt felosztva, egy-egy folyóirat a rábizott kisebb terület munkálására fordíthatja egész erejét.

Ebben a gondolatban indítjuk útra az Erdélyi Múzeum új folyamát és azzal az óhajtással, hogy egy újabb, kiválni készülő folyóiratról minél hamarább adhassunk hírt.

Erdélyi Pál.